

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК НОВА ФОРМА НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Розглянуто та проаналізовано дистанційне навчання як нова форма навчання працівників органів внутрішніх справ України. Підкреслено недоліки та перспективні напрями розвитку дистанційного навчання працівників органів внутрішніх справ України.

Рассмотрено и проанализировано дистанционное обучение как новая форма обучения работников органов внутренних дел Украины. Акцентировано внимание на недостатках и перспективных направлениях развития дистанционного обучения работников органов внутренних дел Украины.

The article is devoted to the problem of the distance education as a new mode of Ukrainian police officers training. Special attention is paid on the lacks and perspective directions of Ukrainian police officers distance learning development.

Розвиток інформаційного суспільства характеризується підвищеними вимогами до рівня освіченості кожного його члена. Оскільки освіта створює фундамент розвитку будь-якої держави, то вона належить до стратегічно важливих напрямків впровадження телекомунікаційних та інформаційних технологій в Україні. Поступовий перехід до високоінтелектуального виробництва, невідпинний розвиток інформаційних технологій, який супроводжується впровадженням їх у повсякденність і, взагалі, прискорення темпу життя вимагає від кожної особистості постійного вдосконалення набутого рівня знань та оволодіння кардинально новими вміннями і навичками. Іншими словами, мова йде про необхідність навчання протягом усього життя.

Серед новітніх форм навчання чільне місце посідає дистанційне навчання через глобальні комп'ютерні мережі, оскільки воно у контексті сьогодишньої ситуації має ряд істотних переваг, а саме:

- забезпечує індивідуальний вибір траєкторії навчання: режиму, часу й швидкості;
- забезпечує постійний доступ слухачів до навчальних матеріалів;
- забезпечує постійний контакт з викладачем – слухач може в будь-який момент звернутися до викладача за допомогою;

- надає можливість залучити закордонних викладачів. Використовуючи мережу Інтернет, вони можуть навчати одночасно всіх бажаючих з різних країн світу. Викладачам не потрібно переїжджати з країни в країну для проведення лекцій;

- забезпечує постійне спілкування між слухачами з метою як обговорення поточних питань у ході опрацювання навчального матеріалу, так і контактування за взаємними інтересами;

- має економічний ефект – збільшення кількості слухачів не вимагає суттєвих додаткових витрат.

На сьогодні технології дистанційного навчання перебувають у стадії інтенсивного розвитку. Низка важливих досліджень, які стосуються розроблення моделей, методів та технологій, належать Я. Вібе, О. М. Довгялло, П. Коммерсу, В. М. Кухаренку, І. Станчеву, В. М. Томашевському та ін [1, с. 1], проте значна кількість проблемних питань все ще потребує вирішення.

В узагальненому вигляді дистанційну освіту визначають як комплекс освітніх послуг для широкого загалу в країні та за її межами за допомогою спеціалізованого освітнього середовища, заснованого на використанні освітніх інформаційних технологій, які забезпечують обмін навчальною інформацією на відстані, а процес отримання знань, умінь та навичок у системі дистанційної освіти дістав назву дистанційного навчання [2, с. 91–92].

Вперше дистанційна освіта була застосована у 1969 р. у Відкритому університеті Великобританії. Нині в університеті навчається більше 200 тис. осіб, а програми університету використовуються в 21 країні, в тому числі в Україні. У 1987 р. була створена Європейська Асоціація Університетів дистанційного навчання, до складу якої входять 17 організацій-членів з 15 країн. На сьогодні в мережі Європейської Асоціації Університетів дистанційного навчання 875 центрів, близько 3 тис. викладачів і 6 тис. студентів.

Серед європейських країн наразі в галузі дистанційної освіти лідером визнається Франція, де за рішенням уряду у 1980 р. створено Центр дистанційної освіти. В організаційних структурах Центру працює більше 8 тис. фахівців, з них 5,5 тис. є штатними працівниками. Про популярність Центру свідчать такі дані: у ньому навчаються близько 400 тис. осіб, майже 200 тис. записались для одержання вищої освіти, 30 тис. є жителями 204 країн світу [3, с.167].

Слід зазначити, що в Україні дистанційне навчання перебуває на початковому етапі свого розвитку. Стосовно працівників органів внутрішніх справ дана форма навчання взагалі тільки запроваджується, що й зумовлює актуальність даної статті. Метою дослідження визначено здійснення розгляду та

проведення аналізу дистанційного навчання як нової форми навчання працівників органів внутрішніх справ України.

Основою правового регулювання дистанційного навчання в Україні є Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 р. № 40, розроблене на виконання Постанови Кабінету Міністрів України від 23.09.2003 р. № 1494 «Про затвердження Програми розвитку системи дистанційного навчання на 2004–2006 роки» [4], яким передбачено, що дистанційне навчання в Україні реалізується через систему дистанційного навчання, яка є частиною системи освіти України, з нормативно-правовою базою, організаційно оформленою структурою, кадровим, системотехнічним, матеріально-технічним та фінансовим забезпеченням, що реалізує дистанційне навчання на рівнях загальної середньої, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти, а також самоосвіти.

Стосовно дистанційного навчання працівників органів внутрішніх справ необхідно зауважити, що Положення про підготовку фахівців у вищих навчальних закладах МВС за заочною та дистанційною формами навчання, затверджене наказом МВС України від 21.07.2008 р. № 346 [5], визначає особливості організації навчального процесу у вищих навчальних закладах МВС для працівників органів і підрозділів внутрішніх справ за заочною формою навчання та систему організаційно-методичних і науково-методичних заходів підготовки фахівців за дистанційною формою навчання. Положення розроблено відповідно до Законів України «Про освіту» [6], «Про вищу освіту» [7], «Про міліцію» [8], інших нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки та Міністерства внутрішніх справ, що регламентують діяльність ВНЗ, органів та підрозділів внутрішніх справ у сфері освіти. Відповідно до п.1.4 зазначеного Положення організація навчання за дистанційною формою призначена для підготовки фахівців безпосередньо за місцем їх перебування, на основі використання сучасних інформаційних і телекомунікаційних технологій та без відриву від основного виду діяльності. Так, керуючись нормами Положення, можна говорити про те, що дистанційна освіта працівників органів внутрішніх справ – це освіта, яка здобувається на основі дистанційного навчання, а дистанційне навчання, в свою чергу, – форма навчання, рівноцінна з очною та заочною формами, що реалізується в умовах віддаленості слухача і науково-педагогічного працівника на основі використання сучасних інформаційних і комунікаційних технологій. Навчальний процес за дистанційною формою навчання здійснюється переважно за такими формами, як навчальні заняття, виконання колек-

тивних та індивідуальних завдань, самостійна робота слухачів, практична підготовка та контрольні заходи, в три етапи: (1) очний етап – настановна сесія, (2) дистанційний етап – керування самостійною роботою слухача; (3) очний етап – заключна сесія; з яких проведення двох очних сесій є обов'язковим компонентом дистанційного навчання.

Незважаючи на створення правових підстав, впровадження дистанційного навчання у відомчих вищих навчальних закладах системи МВС України відбувається на неналежному рівні. Зазначене пояснюється низкою як об'єктивних так і суб'єктивних чинників, зокрема:

- відсутністю досконалої нормативної бази створення системи дистанційного навчання в системі МВС України;
- відсутністю кваліфікованих розробок електронних засобів навчання в галузі юриспруденції;
- перспективою додаткових витрат у слухачів на послуги Інтернету та належне технічне забезпечення навчального процесу;
- відсутністю кваліфікованих фахівців-юристів із достатнім рівнем комп'ютерної грамотності;
- складністю поєднання усної та комп'ютерної подачі матеріалу, підсумкового контролю за рівнем знань слухачів [9, с. 33].

У науці наявні суперечності з приводу нової форми навчання. Так, наприклад, багато дослідників, говорячи про пріоритетність дистанційного навчання, вважають, що така форма навчання виключає індивідуалізацію навчання, яка була однією з основних властивостей освітнього процесу. Не випадково вітчизняні теоретики освіти традиційно, починаючи з К. Д. Ушинського, підкреслювали особливе значення знання психології слухачів викладачами [10, с. 79].

Проте доцільно визнати, що при дистанційному навчанні поняття індивідуалізації навчання не стирається зовсім, як таке, а виявляється дещо в іншому сенсі. В умовах постійної нестачі вільного часу та ненормованого робочого дня, яскравим прикладом чого є службово-трудові правовідносини працівників органів внутрішніх справ, особа, яка здобуває освіту, навчаючись дистанційно, не обмежена у часі, вільна у виборі темпу та ритму навчання, мусить бути самоорганізованою та навчитись особисто нести відповідальність за результати своєї праці стосовно здобуття освіти.

Зазначене можна визнати спірним питанням, оскільки, дійсно, при особистому спілкуванні викладача зі слухачем можливо уникнути ряду проблемних ситуацій навчального процесу, або в максимально короткий термін їх усунути, проте не завжди є можливість особистого контакту двох сторін, які беруть участь у навчальному процесі, – слухача та викладача взагалі

та конкретний період часу зокрема, а також завжди викладач може приділити стільки часу для подання матеріалу особі, яка навчається, скільки їй необхідно для його засвоєння.

Також варто наголосити на усталеності поглядів щодо процесу навчання, тобто на певній консервативності щодо розуміння питань отримання освіти. Ми звикли думати, що освіта, як результат, має дорівнювати добутку устремління та бажання особи, яку навчають, та особистого викладення матеріалу викладачем при здійсненні такого процесу в конкретно визначений розкладом час в попередньо визначеному місці. На відміну від цього, дистанційне навчання передбачає «вільний» графік роботи, тобто особа, яка навчається, сама визначає завантаженість, з якою їй працювати, сама вибирає зручний для навчання час і, що є далеко не останнім критерієм при виборі форми навчання, не прив'язана до місця отримання знань. На перший погляд може здаватися, що дистанційна форма навчання є заочною. Так, у науковій літературі наявні такі точки зору [11], проте із ними погодитися не можна, оскільки під час навчання заочно особа, яку навчають, працюючи самостійно, обмежена розкладом занять, необхідністю відвідувати екзаменаційні сесії, а можливість безпосереднього контакту з викладачем у неї з'являється лише при здачі чергової екзаменаційної сесії. При освоєнні ж матеріалу дистанційно слухач, перебуваючи немоєби наодинці із засвоюваним матеріалом, при правильній організації навчального процесу за дистанційною формою навчання у будь-який зручний для нього час може звернутися за допомогою, порадою, консультацією чи з будь-якого іншого питання до свого тьютора.

Варто зазначити, що при організації навчального процесу за заочною формою навчання згідно з традиційною технологією дуже мало часу відводиться на спілкування між викладачем та слухачем. Лекції та семінарські заняття на навчально-екзаменаційних сесіях не вирішують цієї проблеми. Тому проведення консультацій за допомогою електронної пошти та on-line консультації за матеріалами курсу допоможуть слухачам в якісному опануванні матеріалом. Ставлячи письмові запитання викладачеві, слухачі мають можливість ще раз опрацювати навчальний матеріал, навчитися грамотно формулювати речення. У період між навчально-екзаменаційними сесіями викладачі не контролюють процес роботи слухачів над навчальними матеріалом. Таку проблему можна вирішити проведенням міжсесійних тестувань в on-line режимі у певний проміжок часу, що надасть можливість викладачеві дисциплінувати слухачів. Зазвичай істотний контингент слухачів не має можливості опрацьовувати навчальний матеріал у бібліотеках. Комп'ютерні

технології таку можливість надають за рахунок створення інтерактивного доступу до навчальних матеріалів на сервері ВНЗ [9, с. 29–30].

Не можна не виділити той факт, що при дистанційному навчанні змінюється роль викладачів-тьюторів і вимоги до них. Лекції не мають першорядного значення, процес навчання орієнтований на осіб, які здобувають освіту, на творчий пошук інформації, вміння самостійно набувати необхідні знання та застосовувати їх під час виконання практичних завдань із використанням сучасних технологій. Тьютори повинні мати універсальну підготовку – володіти сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, бути психологічно готовим до роботи з особами, які навчаються у новому навчально-пізнавальному середовищі. Завдяки таким засобам дистанційного навчання, як дискусійні форуми, електронні обговорення засвоєного матеріалу, списки розсилки, створюється нове навчальне середовище, в якому особи, що здобувають освіту, відчують себе невід'ємною частиною колективу, що посилює мотивацію до навчання. Тьютори мають володіти методами створення і підтримки такого навчального середовища, розробляти стратегії проведення цієї взаємодії між учасниками навчального процесу, підвищувати творчу активність і власну кваліфікацію.

Проте важко не погодитись з І. Семенковим, який вважає, що якісна освіта сьогодні – це синтез зовсім різних форм отримання знань та сучасних технологій, оптимальне співвідношення яких для себе зможе визначити лише особа, яка навчається [12]. Отже, як висновок, можна зазначити, що визнання слухача головною діючою фігурою всього освітнього процесу є вихідним моментом при організації самостійної роботи слухачів за умов особистісно орієнтованого навчання [3, с. 55].

Так, використання технологій дистанційного навчання – це швидка доставка матеріалів в електронному вигляді; розширення можливостей, зокрема працівників органів внутрішніх справ, в отриманні освіти впродовж усього життя та створення для особового складу органів внутрішніх справ умов для покращення професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Саме тому, погоджуючись з усіма як негативними, так і позитивними тенденціями щодо розвитку дистанційної освіти в Україні, можемо стверджувати, що для працівників органів внутрішніх справ, із характерними для них, через наявні службово-трудові правовідносини, способом та ритмом життя, дистанційне навчання – реальна можливість підвищення свого освітньо-кваліфікаційного рівня та в майбутньому – невід'ємна вимога часу.

Список літератури: 1. Мушак А. Я. Комп'ютерне моделювання процесів дистанційного навчання в інтернет-технологіях : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 01.05.02 «Математичне моделювання та обчислювальні методи» / А. Я. Мушак. – К., 2004. – 20 с. 2. Козлакова Г. Зміна діяльнісної парадигми викладача при дистанційному навчанні / Г. Козлакова // Вища освіта України. – 2003. – № 4. – С. 91–95. 3. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології : навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. – Х. : Колегіум, 2005. – 224 с. 4. Положення про дистанційне навчання : наказ МОН України від 21 січ. 2004 р. № 40 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 15. – Ст. 1078. 5. Положення про підготовку фахівців у вищих навчальних закладах МВС за заочною та дистанційною формами навчання : наказ МВС України від 21 лип. 2008 р. № 346. 6. Про освіту : закон України від 23 трав. 1991 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 34. – Ст. 451. 7. Про вищу освіту : закон України від 17 січ. 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134. 8. Про міліцію : закон України від 20 груд. 1990 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20. 9. Організація навчального процесу за заочною формою навчання : практ. посіб. / за заг. ред. О. М. Головка. – Х., 2008. – 260 с. 10. Болотин И. Открытое образование. Дистанционное... / И. Болотин, А. Киричук // Высшее образование в России. – 2003. – № 3. – С. 75–81. 11. SHIPALEX. Мир новых возможностей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.shipalex.com/index.php/2009-06-17-13-12-03>. 12. Семенов И. Обучение через Интернет – это реально / И. Семенов // PC WEEKLY. – 2000. – № 43.

Надійшла до редколегії 02.02.2010